

O'ZBEKISTON MILLIY STANDARTI

Xom qoramol terilari va buzoq terilari — 1-qism: Nuqsonlarning tavsifi

Rasmiy nashr

NATIONAL STANDARD OF UZBEKISTAN

Raw cattle hides and calf skins — Part 1: Descriptions of defects

Official edition

Ushbu standartni O'zbekiston Respublikasi hududida rasmiy chop etish mutloq
huquqi O'zbekiston standartlar institutiga tegishli

O'zMSt ISO 2822-1:2024 (ISO 2822-1:1998, IDT)

O'ZBEKISTON MILLIY STANDARTI

Xom qoramol terilari va buzoq terilari — 1-qism: Nuqsonlarning tavsifi

Rasmiy nashr

(ISO 2822-1:1998, IDT)

O'ZBEKISTON STANDARTLAR INSTITUTI

Toshkent

SO‘Z BOSHI

1. O‘zbekiston standartlar instituti tomonidan ISHLAB CHIQILDI VA TASDIQLASHGA TAQDIM ETILDI.

2. O‘zbekiston standartlar institutining 2024 yil 15-iyuldagi 37/XSt-sonli buyrug‘i bilan TASDIQLANDI.

3. Ushbu standart ISO 2822-1:1998 “Raw cattle hides and calf skins — Part 1: Descriptions of defects” standartiga aynan o‘xshash

4. DASTLABKI JORIY ETILISHI

Ushbu standartni va unga bo‘lgan o‘zgartishlarni O‘zbekiston hududida joriy etish haqidagi axborot O‘zbekiston texnik jihatdan tartibga solish agentligi tomonidan nashr etiladigan ko‘rsatkichda chop etiladi. Ushbu standartni qayta ko‘rib chiqish yoki bekor qilish haqidagi muvofiq axborot O‘zbekiston texnik jihatdan tartibga solish agentligi tomonidan nashr etiladigan axborot ko‘rsatkichida chop etiladi.

Ushbu standartni O‘zbekiston hududida rasmiy chop etish mutloq huquqi O‘zbekiston standartlar institutiga tegishli

Muqaddima

ISO (Xalqaro standartlashtirish tashkiloti) - milliy standartlar organlarining (ISO a'zolari) butun dunyo federatsiyasi. Xalqaro standartlarni tayyorlash bo'yicha ishlar odatda ISO texnik qo'mitalari orqali amalga oshiriladi. Texnik qo'mita tashkil etilgan mavzudan manfaatdor bo'lgan har bir a'zo organ ushbu qo'mitada vakillik qilish huquqiga ega. Ishda ISO bilan hamkorlikda xalqaro tashkilotlar, davlat va nodavlat tashkilotlar ham ishtirok etmoqda. ISO xalqaro elektrotexnika komissiyasi (IEC) bilan elektrotexnika standartlashtirishning barcha masalalarida yaqindan hamkorlik qiladi.

Texnik qo'mitalar tomonidan qabul qilingan Xalqaro standartlar loyihalari ovoz berish uchun a'zo organlarga yuboriladi. Xalqaro standart sifatida e'lon qilish ovoz beruvchi a'zo organlarning kamida 75% tomonidan ma'qullanishi kerak.

ISO 2822-1 xalqaro standarti ISO/TC 120 Texnik qo'mitasi, Teri, SC 1 kichik qo'mitasi, xom teri va terilar, shu jumladan tuzlangan terilar tomonidan tayyorlangan.

ISO 2822 qoramol terisi va buzoq terilari umumiy nomi ostida quyidagi qismlardan iborat:

- 1-qism: Nuqsonlarning tavsifi
- 2-qism: Massa va o'lcham bo'yicha baholash bo'yicha ko'rsatmalar
- 3-qism: Kamchiliklar bo'yicha baholash bo'yicha ko'rsatmalar

O‘ZBEKISTON MILLIY STANDARTI**Xom qoramol terilari va buzoq terilari — 1-qism: Nuqsonlarning tavsifi****Необработанные шкуры крупного рогатого скота и телячьи шкуры — Часть 1:
Описание дефектов****Raw cattle hides and calf skins — Part 1: Descriptions of defects****Amalga kiritish sanasi 15.09.2024 y.****1 Qo‘llash doirasi**

ISO 2822 ning ushbu qismi qoramol terisi va terini terish uchun mo‘ljallangan buzoq terilarida yuzaga kelishi mumkin bo‘lgan nuqsonlarni tavsiflaydi.

Bu yangi va davolangan xomashyo qoramol terilari va buzoq terilariga qo‘llaniladi, ammo shikastlangan teriga emas.

2 Standartlarga havolalar

Quyidagi standart ushbu matndagi havolalar orqali ISO 2822 ning ushbu qismi qoidalarini tashkil etuvchi qoidalarni o‘z ichiga oladi. Nashr qilingan paytda ko‘rsatilgan nashr haqiqiy edi. Barcha standartlar qayta ko‘rib chiqilishi kerak va ISO 2822 ning ushbu qismiga asoslangan shartnomalar taraflari quyida ko‘rsatilgan standartning eng so‘nggi nashrini qo‘llash imkoniyatini tekshirishga da‘vat etiladi. IEC va ISO a‘zolari amaldagi xalqaro standartlar registrlarini yuritadilar.

ISO 2820: 1974 Teri - Chorvachilik va otlarning xom terilari - Kesish usullari.

3 Qoramol terisi va buzoq terisi xom ashyosidagi nuqsonlarga oid atamalar

ISO 2822 ning ushbu qismida ko‘rsatilgan xom ashyo terisi va terilaridagi nuqsonlar uch toifaga bo‘lingan:

- a) o‘limdan oldingi nuqsonlar;
- b) o‘limdan keyingi joylar; va
- c) nuqsonlarni saqlab qolish.

3.1 O‘limdan oldingi nuqsonlarining sabablari va turlari**3.1.1 Abstess**

Har xil nasldagi pyogen organizmlar tomonidan hosil bo‘lgan teri xo‘ppozlari, terining don yoki go‘шти tomoniga ta’sir qiladi yoki hatto teri oqsillarini gidrolizlaydi va teshilishlarga olib keladi.

3.1.2 Ko‘r-ko‘rona o‘ralgan teshik

Tirik hayvonning terisida o‘tkir lichinka (*Hypoderma bovis*, *Hypoderma lineatum*) tomonidan hosil bo‘lgan, ammo haqiqiy teshilishsiz nuqson.

3.1.3 Tovar belgisi

Odatda identifikatsiya qilish uchun ishlatiladigan va issiq yoki sovutilgan temir yoki kimyoviy mahsulotlar bilan tayyorlangan qoramol terisi va terisiga sun’iy belgi.

3.1.4 *Demodex bovis*

Qoramol terisining don va go‘шти qismlari demodekoz (follikulyar qo‘ng‘iz) oqadilaridan katta ta’sir ko‘rsatadi. Ushbu oqadilar quyidagi shakllarda paydo bo‘lishi mumkin:

- a) tugunli
- b) yassi; va
- c) o‘tkir

Qoramollarda uchraydigan kana *Demodex bovis* deb ataladi.

Qoramol terisi va terisining go‘шти tomonida har xil o‘lchamdagi (bir necha mm dan 5 sm gacha) ko‘tarilgan tugunlar ko‘rinadi. Kichkina tugunlar beamhouse operatsiyalari bilan

o'zgarmaydi va to'qimalarning qotib qolgan terilarida paydo bo'ladi. Agar ular 1 sm dan ortiq o'lchagan bo'lsa, ular donni bo'linib, chuqur hosil qilishi yoki hatto teshik ochishi mumkin.

3.1.5 Go'ngning shikastlanishi

Go'ng tirnash xususiyati keltirib, teri va teriga zarar etkazadi, bu esa donning qo'pollashishiga olib keladi. Go'ng terini bo'yashga ham sabab bo'ladi.

3.1.6 Ekzema

Qo'ziqorin infeksiyasi yoki hasharotlarga, kimyoviy moddalarga, stressga va hokazolarga allergik reaksiya natijasida kelib chiqqan ekzema yuz, lablar, quloqlar va vulva sohalarida cheklangan, ammo terining sifatini sezilarli darajada yomonlashtirmaydi.

3.1.7 Yog'li ajinlar

Don ajinlari yoki bo'yin ajinlari sifatida ham tanilgan, yog'li ajinlar mushaklarning burishishi bilan bog'liq. Bu muskullar yo'l-yo'l, g'iloqli ixtiyoriy muskullar bo'lib, donda vaqtinchalik burmalar hosil qiladi. Bu mushaklarni olib tashlash teridagi urg'ulangan don ajinlarini yoyish imkonini beradi.

3.1.8 O'tish belgisi

Qoramollarga tayoqlardan foydalanish ularning terisining sifatiga ta'sir qilishi mumkin. Teshiklari bo'lgan yamoqlar dumbadagi ko'plab terilarda uchraydi. Ba'zi tirgak belgilari teshikdan sezilarli darajada kattaroqdir.

3.1.9 Shox belgisi

Hayvon shoxlari tufayli donning shikastlanishi.

3.1.10 Tepalik

Ba'zi qoramol zotlari (*Bos indicus*) terilarida dumg'aza bo'lganligi sababli, bu hududda teri naqshining sifati past bo'lib, uni keyingi qayta ishlashni qiyinlashtiradi.

3.1.11 To'rtburchak yarasi

Qoramollarda *Stephanofilaria assamensis* nematodasi qo'zg'atadigan kasallik qoraqo'tir va qobiq paydo bo'lib, tuklari bo'shashib, terisi qalinlashadi.

3.1.12 Bitlar

Bitlarning tishlash yoki so'rish turlaridan kelib chiqadigan tirnash xususiyati tufayli hayvonlar tananing zararlangan qismlarini tirnashadi, bu esa yaralar va ko'karishlarga olib keladi. *Linognathus turkumiga* mansub bit turlari qoramollar uchun keng tarqalgan, ammo boshqa avlod turlari ham bu nuqsonlarni keltirib chiqarishi aniqlangan.

3.1.13 Chechak belgisi

Qattiq, dumaloq, lezyonga asoslangan nuqsonlar donda chandiqlik izlarini qoldiradi va ba'zida terining butun qalinligiga kirib boradi.

3.1.14 Halqali qurt

Qoramollarda *Microsporum* va *Trichophyton* ikki avlodining qo'ziqorin turlari keltirib chiqaradigan kasallik. Yaralar diametri 2,5 sm (1 dyuym) bo'lgan ko'tarilgan, yumaloq, qobiqli yamoqlar shaklida ko'rinadi.

3.1.15 Yozgi yara

Parafilaria bovicola nematodasidan kelib chiqqan nuqson. Tugunlar bo'yinning har ikki tomonida, quruqlikda va hokazolarda shakllanishi mumkin. Ta'sir qilingan joylardan qon ketish sodir bo'ladi. Ushbu kasallik yoz oylarida paydo bo'ladi va sovuq havoda yo'qoladi. Yozgi yaralar yozgi qon ketish deb ham ataladi.

3.1.16 Belgilash belgisi

Shomil teri va terining sifatiga sezilarli darajada ta'sir qiladi. Shomillarning shikastlanishiga mas'ul bo'lgan Shomillar *Ixodius*, *Haemophysalis*, *Dermacentor*, *Hyalomma*, *Boophilus* va *Rhipicephalus* kabi turli avlodlarga mansub, qoramol terisiga eng ko'p zarar *Hyalomma* va *Boophilus* avlodiga mansub Shomillar tomonidan yetkaziladi. Ular teri va terining don tomonida chandiqlik izlari yoki ochiq shikastlanishlar qoldiradilar.

3.1.17 Siydikning shikastlanishi

Siydik tirnash xususiyati keltirib, teri va teriga zarar etkazadi, bu esa donning qo'pollashishiga olib keladi. Siydik, shuningdek, teri va teridagi sochlarning rangi o'zgarishiga olib keladi.

3.1.18 To'qilgan teshik

Tirik jonivorning terisida o'tkir lichinka (*Hypoderma bovis*, *Hypoderma lineatum*) tomonidan paydo bo'lgan teshik. Shirali teshikning tuzalishi natijasida hosil bo'lgan chandiq shifo topgan chandiq deb ataladi.

3.1.19 Oq dog'lar

Ko'pincha tayyor terilar savdoda oq dog'lar deb ataladigan nuqson tufayli sifat jihatidan yomonlashadi. Bo'yalgan va tayyor terilar terining qolgan qismiga qaraganda soyada engilroq kichik oq rangli dog'larni ko'rsatadi. Ushbu nuqson bo'yicha o'tkazilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, bu kamchilikka ma'lum parazitlar kasalliklar, masalan, shomil, demodekoz va boshqalar sabab bo'ladi. Teri va terining shikastlangan joylari ma'lum tarkibiy o'zgarishlarga duch kelishi mumkin, bu ularning bo'yoqni ushlab turish qobiliyatiga ta'sir qilishi mumkin. Teri yuzasida mayda oq nuqta yoki oq gullash, shuningdek, ba'zi mog'or turlarining hujumi natijasida yog'larning yog 'kislotalariga parchalanishi natijasida hosil bo'lishi mumkin. Bu keyingi ishlov berishda notekis o'limga olib kelishi mumkin.

3.1.20 Ajinlar belgisi

Odatda chizilgan don deb nomlanuvchi terining qisqargan, burishgan yoki ajinlangan don yuzasi. Ajinlar, shuningdek, hayvonlarning qariligi yoki kam ovqatlanishi natijasida paydo bo'lgan o'sish belgilaridir va terining don yuzasiga salbiy ta'sir qiladi. Doni ichkariga egilganda qo'pol ajinlar hosil qiladigan donli teriga yonbosh don yoki bo'shashmasdan sinish deyiladi.

3.1.21 *Yoke mark*

Terining bo'yinturuqga bosilishi va ishqalanishi natijasida yelkadagi qotib qolgan terining yamog'i.

3.2 O'limdan keyingi nuqsonlarning sabablari va turlari

3.2.1 Terining yomon qon ketishi

So'yish vaqtida hayvonning qon ketishining etarli emasligi qon tomirlarida qolib, terining go'sht tomonida ko'rinadigan qon ivishiga olib keladi. Bu nuqson, ayniqsa, buzoq terisiga tegishli.

3.2.2 Yomon shakldagi bosh

Boshdagi terini tartibsiz kesish (qarang: ISO 2820).

3.2.3 Noto'g'ri shaklli shpallar

Shankslar uzunlamasina o'qiga perpendikulyar bo'lmagan chiziq bo'ylab kesiladi.

3.2.4 Suhbatlashish

Go'shtni tozalash mashinasidan kelib chiqqan sayoz va parallel chiziqlar qatori

3.2.5 Tomoqni kesish

Tomoqqa katta ko'ndalang tirqish orqali qon ketgan hayvondan olingan teri va teri (marosim so'yish).

3.2.6 Yopiq kesish (chandiq izi)

Teri yoki terini pichoq yoki po'stlog'i bilan kesish, hech qanday teshilishsiz dermis yoki teri moddasiga kesish.

3.2.7 *Gouge*

Hech qanday teshilishsiz pichoq, jilovlash moslamasi yoki go'sht tozalash mashinasi tufayli teri yoki terining yupqalashishi.

3.2.8 Donning parchalanishi (don parchalanishi)

Tears made on the grain side of the hide or skin during flaying and machine fleshing.

3.2.9 Teshik

Teri yoki terining to'liq teshilishi, pichoq, po'stlog'i yoki go'sht olish mashinasi tufayli yuzaga keladi.

3.2.10 Yomon naqsh (deformatsiya)

Teri yoki terining tartibsiz shakli (qarang: ISO 2820).

3.2.11 Sayding yoki velvet

Teri yoki terining yomon qichishi, bir qator sayoz va odatda parallel chiziqlar sifatida ko'rsatilgan.

3.3 Saqlash nuqsonlarining sabablari va turlari

3.3.1 Tuzlangan teri yoki terining don tomonida ko'rinadigan nuqson

3.3.1.1 Isitish (soch slip)

Terining yoki terining bir qismining chirishi sochlarning muddatidan oldin bo'shashishi bilan aniqlanadi.

3.3.2 Tuzlangan teri yoki terining go'sht tomonida ko'rinadigan nuqsonlar

3.3.2.1 *Dermestes* tomonidan

Dermestes qo'ng'izi va lichinkalar tomonidan terining go'shti va/yoki don tomonida saqlash vaqtida etkazilgan zarar.

3.3.2.2 Metall tuzlardan kelib chiqadigan nuqsonlar

Metall gidratlarning, xususan, temir gidratlarining cho'kishi natijasida paydo bo'lgan dog'lar va shikastlanishlar.

3.3.2.3 Rang o'zgarishi (qizil issiqlik)

Bakteriologik ta'sirlar tufayli pushti rangdan g'isht qizil ranggacha o'zgarib turadigan rangsiz joylar teri yoki terining yomonlashishini ko'rsatadi.

3.3.2.4 Binafsha rang o'zgarishi (binafsha dog'lar)

Teri osti va dermal to'qimalarning yomonlashishi natijasida binafsha rangdan juda chuqur ko'k yoki binafsha yoki hatto qora ranggacha bo'lgan rangsiz joylar.

3.3.2.5 Tuzli dog'lar

Oq yoki och jigarrang rangdagi sho'rlangan dog'ning kichik maydoni.

3.3.2.6 Qisqa tuzlash

Yangi teri yoki terining ko'rinishini ko'rsatadigan va noto'g'ri tuzlanishdan kelib chiqqan yuzalar.

3.3.3 O'tkirlik

Uzoq saqlash muddati yoki noto'g'ri saqlash sharoitlari natijasida oksidlanish va gidrolizga uchragan yog'li terilar.

3.3.4 Yugurish go'shti

Go'sht tomonida ko'rinadigan kichik chuqurliklar va kanallar, bu erda xom teri yoki terida chirish natijasida to'qimalar parchalanadi.

3.3.5 Quyosh pufakchalari

Flint bilan quritilgan terilar yuzalarning tez qurib ketishi natijasida quyosh pufakchalari paydo bo'lishi mumkin, bu esa ohaklashdan keyin aniq bo'ladigan teshiklarni yoki terini ajratishni keltirib chiqarishi mumkin.

3.3.6 Tomirlar

Tayyor terining don yuzasida paydo bo'ladigan ko'zga ko'ringan qon tomirlari yoki tomirga o'xshash o'simtalarning paydo bo'lishi tomirli don terisi deb nomlanadi. Tomirlarning haqiqiy sababi noma'lum. Biroq, odatda, hayvonning noto'g'ri qon ketishi, davolanishning kechikishi, etarli darajada quritilmasligi, kam namlash va boshqalar tomirlarning paydo bo'lishiga sabab bo'lishi mumkin.

Bibliografik ma’lumotlar

SUT 01.040.59; 59.140.20